

Argumentacija in retorika v primeru izbrisanih

Javna argumentacija

¹Primerjaj: http://www.rtvlo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=section&func=read&c_menu=1&c_id=134909.

Letošnja petnajsta obletnica izbrisa je postregla z zanimivim, a hkrati tudi predvidljivim spoznanjem glede vsebine in logičnega dosega javne argumentacije v problematiki izbrisanih. Ko je 26. februarja 1992 država Slovenija zagrešila množičen politični in

humanitarni zločin proti 18.305 zakonitim prebivalcem te države in je bilo to povsem nezakonito dejanje notranjega ministrstva razkrito šele sedem let pozneje, februarja 1999, z odločbo Ustavnega sodišča Slovenije, je od takrat minilo še osem let, ne da bi bila krivica odpravljena. Ves čas je takšno možnost zavračala vlada, ki bi morala izvršiti odločitev Ustavnega sodišča. Podobno se je zgodilo z novo odločbo Ustavnega sodišča leta 2003. Kljub dvema odločbama, ki ugotavljata protizakonitost postopka in od države zahtevata povrnitev stalnega prebivališča za nazaj, in pozivom mednarodnih ustanov, vlada še vedno vztraja pri sprejetju ustavnega zakona, ki bi problematiko reševal od primera do primera. Kritike na račun ravnanja slovenskih oblasti so letos, to je leta 2007, izrazili tudi v poročilu Evropske komisije za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI), a je vlada očitke zavrnila in se odrekla vnovičnemu priporočilu, »naj slovenski organi v celoti in brez odloga izvršijo odločbo ustavnega sodišča iz leta 2003«. Po prepričanju sedanje Janševe oblasti je prava rešitev za izbrisane sprejetje ustavnega zakona, ki ga je vlada leta 2005 poslala v usklajevanje parlamentarnim strankam, vendar proces iskanja soglasja med parlamentarnimi strankami še poteka. Ampak do zdaj dvotretjinske večine, ki je potrebna za sprejetje ustavnega zakona, ni bilo mogoče pridobiti in zelo verjetno je, da takšna »pat pozicija« ustreza predlagateljem zakona.

Javna in politična diskusija ob 15. obletnici izbrisa leta 2007, katere se bomo na kratko dotaknili, je bila ne glede na svojo vsebino in kvaliteto po svoje zelo borna in slabo odmevna. Delno je kriva medijska cenzura, ki se je v provladnih medijih temi jasno izognila, saj jo je upravičeno zaznala kot neprijetno za vlado. V imenu največje koalicijske stranke SDS se je denimo oglasil poslanec Branko Grims in zatrdil, da lahko izbrisane reši le ustavni zakon. Dejal je, da »če so bile komur koli v procesih osamosvojitve Slovenije res storjene krivice, jih je treba popraviti. Nikakor pa ne smejo imeti koristi tisti, ki so kalkulirali glede osamosvojitve.«¹

Ta sicer zelo navzoča misel, ki ima za svoj psihološki namen prepričevati ljudi, da so izbrisani koristolovci, ki nam kradejo užitek (in kraja užitka je vedno na naš račun, na račun naših denarnic), je bil skupaj z njegovim nastopom eden redkih političnih odmevov, četudi je letos zaradi obletnice izbrisa in obiska delegacije izbrisanih v Bruslju na Odboru Evropskega parlamenta za peticije primer dodatno odmeval tudi v Evropi. Odbor se je celo odločil, da bo na slovensko vlado naslovil vprašanje, kako namerava rešiti vprašanje izbrisanih, in pustil peticijo odprto, kar je pravni zastopnik Matevž Krivic pojasnil kot zelo ugoden razplet. Petnajsta obletnica pa pušča za sabo veliko tesnobo. Ne le zato, ker se ustavne odločbe ne izvršujejo, temveč zaradi splošne javne obravnave primera, ki ostaja negativistična in nenaklonjena izpeljavi kakršnihkoli rešitev. Večina državljanov Slovenije je pod vtisom javnih predstavitev prepričana, da se izbrisanim ni zgodila nikakršna krivica in da se ubadamo s četico špekulantov, kar daje malo upanja za politično voljo vladajočih po rešitvi. Dosedanje razprave so se v veliki meri osredotočale na pravno ozadje zgodbe in vse analize so pretežno zasledovale njegove pravne razloge in ozadja. A medtem se je z izbrisanimi dogajalo nekaj drugega: večletna demonizacija in diskreditacija, umazana javna in zasebna razprava, ki je pokazala na vso bedo dialoga in smiselne logične argumentacije. Lahko bi rekli, da stanje običajne izmenjave stališč več strani, ki bi izmenjale svoje poglede in drugo stran prepričalo o svojih, sploh ni vzpostavljeno.

Zato si v nadaljevanju podrobneje pogledjmo nekaj partikularnih odmevov na obletnico izbrisa skozi očala logične argumentacije. Izhajali bomo iz predpostavke, da je več kot očitno, da za nesporazumom in rešitvijo problema izbrisanih ne stoji le nekakšen »pravni manko« in nespoštovanje pravnih določil, temveč je v sferi javne in predvsem politične debate prihajalo do neverjetnih demagoških logično nesmiselnih trditev, ki so, za nameček, postale splošno veljavne in sprejete. Ker je za neko demokratično okolje dobra in argumentirana razprava nujnega pomena, lahko rečemo, da se v neki meri manko politične volje in slaba javna podoba zavoljo tega zagotovo zarisujeta na podlagi prevlade slabih, ne le pravnih, temveč tudi logičnih argumentov, kar bi nas moralo skrbeti podobno, kot je zaskrbelo omenjeno ECRI: »Globoko smo zaskrbljeni nad prevladujočim tonom v slovenski javni in politični razpravi glede 'izbrisanih' od našega zadnjega poročila«, se glasi odlomek iz njihovega poročila za leto 2003. Kar sledi, je partikularna analiza argumentacije, ki se osredotoča pretežno na zgolj eno kratko besedilo in žal vsebuje veliko običajnih javnih zmotnih argumentov, kot smo jih slišali zadnja leta. Pod besedilom je podpisan mag. Branko Grims, poslanec stranke SDS, in je bilo objavljeno na spletni strani te stranke.

Analiza Grimsovega besedila

Pod naslovom »Ob 15. obletnici je čas za ustavni zakon« z datumom 26. februar 2007 se to besedilo glasi takole:

»Problematika t. i. 'izbrisanih' je neločljivo povezana z vprašanjem temeljnih vrednot naše države in še posebej osamosvojitve Slovenije. Problem, kot ga po Evropi vztrajno prikazujejo nekateri slovenski ultralevičarji, ki zavajajo s trditvami, po katerih naj bi v Sloveniji ob osamosvojitvi 18.500 ljudem odvzeli državljanstvo in so ti ostali brez njega, v resnici sploh ne obstaja. Še več, resnica je prav nasprotna. Prav vsakemu prebivalcu je bila namreč ob osamosvojitvi ponujena možnost pridobitve državljanstva in Slovenija je edina nova država

v Evropi, ki je ravnala tako demokratično! Stališče SDS je glede reševanja tega vprašanja vseskozi enako. Če so bile komurkoli v procesih osamosvojitve Slovenije res storjene krivice, jih je treba popraviti. Nikakor pa ne smejo imeti koristi tisti, ki so »kalkulirali« glede osamosvojitve. To je mogoče doseči le z individualno obravnavo vsakega primera, kar pa zaradi pomanjkljive odločbe ustavnega sodišča brez ustavnega zakona praktično ni izvedljivo. Ker bi se ob obravnavi ustavnega zakona razgalilo vse manipulacije na eni ter osvetlilo dejstva v zvezi z osamosvojitvijo Slovenije na drugi strani, del političnih strank kategorično zavrača vsako razpravo o ustavnem zakonu. Brez razprave o ustavnem zakonu pa tudi ni mogoče doseči kompromisa o njem. Tiste, ki kategorično zavračajo razpravo o ustavnem zakonu in računajo, da bodo iz tega dolgoročno imeli politični profit, nove volivce, želimo ponovno opozoriti, da s tem ravnanjem potiskajo Slovenijo v neprijeten položaj, ko moramo v tujini vedno znova pojasnjevati problematiko slovenske osamosvojitve, na katero bi vendar morali biti vsi upravičeno ponosni. Iz notranjepolitične »računice« zniževati ugled Slovenije v tujini ter preprečevati sprejem ustavnega zakona o t. i. »izbrisanih« se tem strankam ni obneslo na volitvah leta 2004 in se jim tudi na naslednjih ne bo. Ob 15. obletnici prenosa iz registra prebivalstva s stalnim prebivališčem v register brez stalnega prebivališča (kar seveda ni nikakršen »izbris državljanstva«), želimo posebej opozoriti, da se je za ureditev tega vprašanja z ustavnim zakonom izreklo na anketi javnega mnenja leta 2005 skoraj 60 % vprašanih, proti pa manj kot četrtina. Za ustavni zakon sta se med drugimi že v začetku leta 2004 izrekla tudi predsednik države dr. Janez Drnovšek in takratni predsednik državnega zbora Borut Pahor. Žal pa sta tedaj prevladali radikalni struji v SD in LDS, zato dogovor na koncu vendarle ni bil dosežen. Namesto v smeri nadaljnjega dogovarjanja o individualni obravnavi vsakega primera posebej je vlada LDS–SD začela izdajati odločbe brez preverjanja podatkov, kar se je hitro spremenilo v farso, saj so jih na desetine poslali na neobstoječe naslove, celo na naslove ulic, ki sploh niso obstajale. V SDS smo trdno prepričani, da bi bilo za ugled Slovenije v svetu najbolje, če bi vse politične stranke pristale na argumentiran dialog o tej problematiki in vzpostavile dejansko pozitiven odnos do slovenske osamosvojitve tudi v dejanjih in ne le v besedah, kar pomeni, da bi se dogovorile za takojšen začetek postopka sprejemanja ustavnega zakona, katerega osnutek je Vlada Republike Slovenije pripravila že pred več meseci.«

Izjava mag. Branka Grimsa, ki je tudi uradna izjava vladajoče stranke SDS, objavljena na njihovi spletni strani ob petnajsti obletnici, vsebuje večino osnovnih argumentacijskih »prijemov« v razpravah o izbrisanih zadnjih let. Do neke mere je celo neizstopajoča in stavi na učinke *ad nauseam*, tj. samoumevnosti izrečenih neresnic, ki so se v zadnjih letih v razpravi prijele med ljudmi in začele živeti svoje življenje skozi stereotipizacije. V tem smislu avtor tudi ponavlja osnovne argumente, uporabljene v javni, medijski in politični diskusiji v zadnjih letih, zato bi lahko njegov prikaz vzeli tudi za »paradigmatskega«. Celo več, zdi se, da je to tudi značilnost Grimsove izjave, nekakšna reciklaža »že slišane«. Kar sledi, je kratek diskurzivno-analitični prikaz v njej vsebovanih argumentacijskih prevar iz zmot. V besedilu smo »brali« stavek za stavkom in tako tudi strukturirali prikaz na naslednjih straneh. Vsa logična, sicer minimizirana pojasnila glede posameznih argumentacijskih zmot bomo zaradi lažje sledljivosti besedilu dali v narekovaje; naš primarni namen ni podučevanje o posameznih zmotah, temveč njihova uporaba v nekem ilustrativnem konkretnem primeru. S številko in v kurzivi pa vsakič navajamo del Grimsovega besedila.

(1) »... Problematika t. i. »izbrisanih«...«

Ko Grims omenja problematiko tako imenovanih »izbrisanih«, pri čemer bi lahko tudi idiom »tako imenovani« zapisali v narekovaje, jasno poseže po argumentu *ad hominem*.² Posebnost jezika nekaterih desnih politikov in intelektualcev zadnjih let je, da poskušajo diskreditirati že z jezikovno-simbolnimi sredstvi, ki jih imamo na voljo pri pisanju ali govoru. Izbrisani niso bili diskreditirani zgolj s pomočjo vzdevkov tipa »prebrisani« ali »samoizbrisani«, včasih celo »odpisani« (zanimivo je, da se je ta lingvistični lapsus kar nekajkrat nehote zgodil različnim politikom), temveč tudi s pomočjo postavljanja v narekovaje in uporabe idioma »tako imenovani«.³ »Takoimenovanizacija«, diskreditacija s pomočjo narekovajev in s pomočjo »tako imenovani« je postala zadnje čase splošna praksa diskreditiranja političnega nasprotnika ali skupine ljudi, glede katerih želimo javnosti signalizirati, da je ne sme jemati resno. Privilegirane skupine, deležne takšne obravnave, so predvsem civilna družba, strokovnjakinje in strokovnjaki. Takoimenovanizacija je postala del kulturnega in političnega boja. Tako rekoč v stilu »kdor ni z nami, roma v narekovaje.« S tem ko izbrisane postavimo v narekovaj, jim pač želimo odvzeti vso legitimnost pri opisu njihovega »statusa«. Kot paradigmatski primer razprave navedimo naslov članka Pavla Ferluge v reviji Ampak (april 2005), ki nosi naslov »Izbrisani in »Izbrisani««. ⁴ Prenos simbolno-jezikovnega postopka diskreditacije lahko tudi podvojimo, kot je storil Grims, ko skupaj uporabimo »tako imenovani« in narekovaje.

(2) »... problem, kot ga po Evropi vztrajno prikazujejo nekateri slovenski ultralevičarji ...«

V tem stavku avtor znova uporabi argument *ad hominem*, ki bi ga lahko parafrazirali na tak način: »Kdor ne podpira našega mnenja o izbrisanih, je ultralevičar.« Seveda ne drži, da si za rešitev problema izbrisanih prizadevajo zgolj ultralevičarji, in še manj je res, da so to tisti, ki si za njih prizadevajo, prav to. Epitet »ultralevičar« je očitno mišljen slabšalno in ne opiše nobene politične skupnosti v Sloveniji. Pretežno ga uporablja slovenska desnica za kompromitacijo posameznikov, s katerih stališči se ne strinja. Omemba »vztrajnega prikazovanje po Evropi« ima dodatno poanto: ne tožite in ne »špecajte« nas v tujini, kajti s tem izkrivljate lepo podobo Slovenije oziroma pravo »resnico«.

(3) »... ki zavajajo s trditvami, po katerih naj bi v Sloveniji ob osamosvojitvi 18.500 ljudem odvzeli državljanstvo in so ti ostali brez njega, v resnici sploh ne obstaja ...«

Trditev ima obliko strašila (v angleščini »straw-man«). Bistvo te argumentacijske zmote je v tem, da nasprotniku podtakne napačno tezo, ki je sploh ne zagovarja, potem pa jo menda uspešno spodbija. Kot vemo, zagovorniki pravne rešitve problema ne trdijo, da je izbrisanim bilo odvzeto

² Zmoto proti človeku zagrešimo takrat, ko je napad namesto na sklep argumenta usmerjen proti človeku, ki ga sprejema, tj. prepričanja neke osebe skušamo ovreči tako, da spodbijamo njeno verodostojnost ali pa se sklicujemo na nedoslednost med njenimi trditvami in okoliščinami, v katerih jih brani. S tem samim po sebi ni nič narobe, postane pa zmotno takrat, ko osebnost človeka ali situacija, v kateri se nahaja, ko argumentira, niso relevantni za sklep, ki ga zagovarja. Ker lahko omejen napad na osebo izvršimo na dva načina, ima argument proti človeku dve osnovni obliki: v prvi gre za diskreditacijo človeka s pomočjo napada na njegovo osebnost (interese ali motive, značaj ali spol, raso ali narodnost ipd.), v drugem pa za diskreditacijo človeka na podlagi nedoslednosti med njegovimi trditvami in okoliščinami, v katerih jih zagovarja. V nobenem primeru ne gre za navajanje racionalnih dokazov zoper sklepe, saj niti človekov značaj niti situacija, v kateri se nahaja, nimata vpliva na njihovo resničnost. Primerjaj Walton (1987).

³ Idiom »tako imenovani« in narekovaji sta očitno sorodna: ker narekovajev ne moremo izreči v govoru (in zato v njem običajno na to dejstvo opozorimo s tem, da za poslušalca dodamo tisti »pod narekovajem« ali to celo opišemo s posebno ročno gesto, ki uprizori narekovaje), jih v njem nadomestimo s »tako imenovani«.

⁴ Primerjaj: http://www.ampak.si/clanek_prikaz.php?id=2859.

državljanstvo in tu tovrstni problem – tu se strinjamo – v resnici ne obstaja. Kot vemo, so bili nezakonito izbrisani iz registra stalnega prebivališča, ker iz različnih razlogov niso pravočasno zaprosili za pridobitev državljanstva. Mimogrede, avtor se niti ne potrudi, da bi pravilno napisal število izbranih, ki je 18.305.

(4) »... Če so bile komurkoli v procesih osamosvojitve Slovenije res storjene krivice, jih je treba popraviti. Nikakor pa ne smejo imeti koristi tisti, ki so 'kalkulirali' glede osamosvojitve ...«

Argument je vsenavzoč v razpravah in navidezno deluje milostno: treba je popraviti krivico, vendar ne vsem izbranim. Toda na kakšni podlagi se sploh uvaja ta delitev na tiste, ki so pretrpeli krivico, in druge, ki je niso? Ta neupravičena gesta delitve in zahteva po individualnem reševanju primerov ne le da je pravno nevzdržna, temveč se opira na umišljene razloge za uvedbo kriterija, ki bi razlikoval med upravičenci in neupravičenci za popravilo krivic. Grims najprej stori zmoto iz nerelevance: izbris se je zgodil 26. 2. 1992, on pa ga primerja in povezuje s procesi osamosvojitve Slovenije. Proces osamosvojitve neke države imajo z nezakonitim izbrisom dela prebivalstva skupno točko zgolj v tem, da je drugi del nastal kot (hoteni ali nehoteni) učinek postopnega spreminjanja zakonodaje. Dogodka pa sta vsebinsko nepovezana in navezava ni relevantna, razen za tiste, ki želijo uvesti razloge za upravičenje izbriša in jih povezati z ravnanjem akterjev v očitno »svetih« procesih osamosvojitve države, kjer se je domnevno izkazalo, kdo so »naši« in kdo ne. Tisti, ki niso naši, tistim se lahko po mili volji kršijo ustavne pravice! Da je mišljeno tako branje, je razvidno v drugem stavku, kjer se izbris pojasnjuje z domnevno motivacijo izbranih s skritimi računicami glede razvoja dogodkov v Sloveniji (pri čemer ni jasno, glede česa bi izbrisani sploh lahko kalkulirali, razen prihodnjega razvoja države). Znova imamo opraviti z argumentom strašila: ni vprašanje, kdo je imel koristi, temveč nezakonito dejanje izbriša. Tudi če je kdo imel koristi (pa jih ni), to ne izniči nezakonitosti izbriša in zahteve po povrniti statusa po odločbi Ustavnega sodišča.

(5) »... To je mogoče doseči le z individualno obravnavo vsakega primera, kar pa zaradi pomanjkljive odločbe ustavnega sodišča brez ustavnega zakona praktično ni izvedljivo ...«

Premislek je očitno *contra legem*, protipraven, v logičnem smislu pa je argument *non sequitur* (ne sledi). V pravnem smislu (ki ga tu puščamo ob strani) verjetno ne drži, da bi sploh smeli individualno obravnavati posamezne primere. V argumentativnem smislu pa iz tega, da priznaš, da so nekomu bile storjene krivice, še ne sledi, da smeš selektivno določati, komu jih boš popravil in komu (tistim, ki so menda kalkulirali glede osamosvojitve – nedokazana generalizacija) jih ne boš. Nezakonitost velja za vse. Vprašanje, ali je odločba Ustavnega sodišča res pomanjkljiva in se je ne da uresničiti brez ustavnega zakona, puščamo ob strani, ker gre za pravniško vprašanje (glej članek Neže Kogovšek v tej publikaciji).

(6) »... Ker bi se ob obravnavi ustavnega zakona razgalilo vse manipulacije na eni ter osvetlilo dejstva v zvezi z osamosvojitvijo Slovenije na drugi strani, del političnih strank kategorično zavrača vsako razpravo o ustavnem zakonu ...«

Grimsova izpeljava je argument »*ad hominem* iz okoliščin«: opoziciji poskuša naprtiti določene razloge, zakaj počne, kar počne, in zakaj počne to tako. Pri tem jo perfidno črni: menda je mani-

pulirala in menda skriva nekatera dejstva glede osamosvojitve. Namesto da bi dopustil opoziciji njeno lastno stališče glede ustavnega zakona, ji naprti egoistične motive prikrivanja. Zavračanje razprave (če teza drži) gotovo ni bežanje od razgaljenja manipulacij in dejstev glede osamosvojitve. *Ad hominem* iz okoliščin je tip diskreditacije nasprotnika, pri katerem nekoga črnimo s tem, da navajamo njegove osebne interese in okoliščine kot razlago za njegovo ravnanje, čeprav te nimajo (nujno) vpliva na napačnost in resničnost neke trditve (v tem primeru prepričanja opozicije, zaradi katerega zavrača sprejetje ustavnega zakona).

⁵ Zmoto sklicevanja na čustva zagrešimo takrat, ko se pri zagovarjanju naših stališč namesto na racionalne dokaze sklicujemo na čustva. Strategija takšnega sklepanja je, da poskušamo z uporabo čustveno obarvanega jezika v sogovorniku zbuditi navdušenje, veselje, žalost ipd. ter ga tako prepričati v sprejetje naših sklepov. V večini primerov so premise daleč od tega, da bi bile relevantne za sklepe, so zgolj orodje za manipulacijo prepričanj poslušalcev, v nas želijo zbuditi ustrezen pozitiven ali negativen odziv, zato so takšni argumenti tipičen proizvod demagogije in propagande. Primerjaj Walton (1987).

Foto: Romano Martinis

Mirjana Učakar (levo) na novinarski konferenci pred odhodom na Karavano izbrisanih, 27. 11. 2006

(7) »...Tisti, ki kategorično zavračajo razpravo o ustavnem zakonu in računajo, da bodo iz tega dolgoročno imeli politični profit, nove volivce, želimo ponovno opozoriti, da s tem ravnanjem potiskajo Slovenijo v neprijeten položaj, ko moramo v tujini vedno znova pojasnjevati problematiko slovenske osamosvojitve, na katero bi vendar morali biti vsi upravičeno ponosni ...«

Prvi del smo že pojasnili: pripisovati dolgoročni dobiček tistim, ki zavračajo razpravo o ustavnem zakonu, je nedokazani *ad hominem* iz okoliščin, ki želi diskreditirati nasprotnika. Preostanek stavka ima formo argumenta sklicevanja na čustva.⁵ Avtor želi zbuditi negativna čustva sovraštva pri

⁶ Zmota sklicevanja na splošno mnenje nastane takrat, ko sklepe izpeljujemo iz premis, ki jih sprejema večina ljudi. Namesto da bi se pri prepričevanju sogovornika v sprejetje naših stališč sklicevali na racionalne razloge, navajamo v podporo našim sklepom razširjeno ljudsko mnenje ali splošno priljubljenost. Takšen argument je podoben zmoti sklicevanja na avtoriteto, od nje se razlikuje zgolj v tem, da tukaj naši sklepi ne temeljijo na strokovnem mnenju, ampak na prepričanju večine. Pogosta je v reklamah, kjer naročniki oglasa zato, ker neki izdelek statistično gledano uporablja največ ljudi, apelirajo, naj ga kupimo tudi mi. Primerjaj Šuster (1988).

naslovniku, češ da se Slovenija spravlja v neprijeten položaj, pri tem pa ne navaja prav prepričljivih razlogov oziroma pripisuje druge, malevolentne. Po svoj vsebini je to znova argument *ad hominem*, vendar se je Grims odločil za taktiko prepričevanja ljudi, češ: pogledjte, kako nas blatijo. S takšnim manevrom, seveda izjemno pogostim v politični retoriki, se poskuša zbuditi odpor in sovražstvo do tistega, proti kateremu pozivamo. Iztek stavka je prav tako sklicevanje na patriotska čustva: slovenska osamosvojitev je ponos naroda. Uporabljeno je isto sklicevanje, ki se skriva za prejšnjo navedbo razlogov; s tem, ko generiramo problematiko izbrisanih skozi ukvarjanje z njimi, mečemo slabo luč na našo lastno osamosvojitev. V takšnem stališču je tudi del tihega priznanja: o izbrisanih bi vendar morali molčati, ker črni našo osamosvojitev. Pa je v resnici ne, ker z njo ni povezana, kot smo pokazali zgoraj. In tudi če bi bila, zaradi tega ne bi smeli molčati.

(8) »... *Iz notranjepolitične 'računice' zniževati ugled Slovenije v tujini ter preprečevati sprejem ustavnega zakona o t. i. 'izbrisanih' se tem strankam ni obneslo na volitvah leta 2004 in se jim tudi na naslednjih ne bo ...*«

Stavek nadaljuje prej začeto: pripisuje negativne motive tistim, ki opozarjajo na problem. V argumentu *ad hominem* se zdaj pripisuje »račun« in zniževanje ugleda Sloveniji. Nekakšen komplot, ki si ga želi opozicijska politika, ali še kdo, da bi škodovali vladajočim. Grimsova zmota je znova v tem, da ni dokazal povezave tovrstnih »motivov« z resničnostjo njihovih trditev, ampak je njihovo resničnost poskušal zavreči z diskreditacijo kritikov oblasti.

(9) »... *Želimo posebej opozoriti, da se je za ureditev tega vprašanja z ustavnim zakonom izreklo na anketi javnega mnenja leta 2005 skoraj 60 % vprašanih, proti pa manj kot četrtina ...*«

Ne le, da je predlagana rešitev *contra legem* in proti odločbi Ustavnega sodišča, zdaj avtor apelira na javnomnenjsko raziskavo. Te pa so po definiciji nerelevantne: izmerijo lahko utrip demokracije, *vox populi* je merodajen na volitvah, toda pri ustavnopravnih zadevah pač ne more imeti nobene teže, še zlasti ne, ko gre za uresničevanje ustavnih določil. Po svoji vsebini je Grims uporabil »argument iz ljudstva«, tj. zmoto sklicevanja na splošno mnenje: nekaj je res, ker ljudstvo ali večina misli, da je res.⁶ Argument je očitno neresničen: če 88 odstotkov ljudi meni, da obstajajo neznani leteči predmeti, še ne drži, da imajo prav in da zares obstajajo.

(10) »... *Namesto v smeri nadaljnjega dogovarjanja o individualni obravnavi vsakega primera posebej, je vlada LDS–SD začela izdajati odločbe brez preverjanja podatkov, kar se je hitro spremenilo v farso, saj so jih na desetine poslali na neobstoječe naslove, celo na naslove ulic, ki sploh niso obstajale ...*«

Ob sugestiji, ki je *contra legem* in izigrava vsebino odločbe Ustavnega sodišča, avtor znova uporabi sklicevanje na čustva s tem, da smeši vsakršno rešitev, ki se ne sklada z njegovim predlogom oziroma kaže na domnevno nenavadne in škodljive posledice takega ravnanja. Ko je prejšnja vlada

⁷ Primerjaj Mekina, Borut: *Kaj je izbris in kdo so izbrisani*, Večer, 27. 2. 2007.

⁸ Argument iz milosti, širokosrčnosti in dobrohotnosti je sicer zelo pogost v razpravah o izbrisanih. Jože Jerovšek (SDS) leta 2003 pravi tole: »In dejstvo je, da je v to kategorijo vključenih mnogo oseb, ki niso priznavale dejstva samostojne, neodvisne države Slovenije. Marsikatera država bi takšne osebe razglasila za osebe 'non grata'. In imajo te države pravico. Slovenija je bila milostna in velikodušna v tistem obdobju.« Primerjaj: http://www.mladina.si/tehdnik/200345/clanek/slo-tema-jure_trampus/.

začela izdajati odločbe, se je vse spremenilo v farso. Kot da bi hotel reči: »Kdor v danem primeru ne počne tako, kot želimo mi, je smešen in zaide v farso«. Seveda zmeda, ki lahko nastane (in vprašanje je, v kolikšni meri se glede nje pretirava in posledično posplošuje), še ne odtehta dejstva, da odločb nimam smisla izdajati in da moramo izdajanje opustiti. Ne nazadnje ni jasno, zakaj se kaj takega ne bi moglo zgoditi tudi po »individualni obravnavi«, ki jo Grims sugerira, oziroma v čem jo ta preprečuje.

(11) »... V SDS smo trdno prepričani, da bi bilo za ugled Slovenije v svetu najbolje, če bi vse politične stranke pristale na argumentiran dialog o tej problematiki in vzpostavile dejansko pozitiven odnos do slovenske osamosvojitve tudi v dejanjih in ne le v besedah, kar pomeni, da bi se dogovorile za takojšen začetek postopka sprejemanja ustavnega zakona ...«

Začetna zmeta je *ignoratio elenchi* (zavrnitev iz nevednosti), nerelevanca tipa strašilo: za ureditev protizakonitega izbrisa ni relevantno, kakšen je ugled Slovenije. Pozitiven odnos do osamosvojitve tudi ne. Grims znova spelje razpravo drugam: namesto rešitve problematike izbrisanih razpravlja o tem, kaj je dobro za Slovenijo in slovensko osamosvojitve, ko razpravljamo o tej problematiki. Iztek stavka je izsiljena izbira, znova postavljena *contra legem*: »Ali ustavni zakon ali nič. Ali naša rešitev ali nič«. Grimsova gesta je pervertirana ne le v tem smislu, da vsiljuje svojo rešitev, temveč v kombinaciji s sklicevanjem na argumentirani dialog (sic!). Jasno je, da tisti, ki kliče k izmenjavi argumentov, ne more vsiljevati svojih kot edine zveličavne. S tem se zlorablja sam poziv k argumentaciji, kar je tudi zelo pogosto početje nekaterih politikov: z nonšalantnim sklicevanjem na pametno in tehtno razpravo se zakriva, da so že zdavnaj zanikana vsa njena načela.

Še nekaj argumentacijskih presežkov

Med relativno redkimi izjavami ob petnajsti obletnici – redkimi zaradi že omenjene medijske cenzure in selekcije, pa tudi zaradi političnega *statusa quo*, ki ustreza vladi – smo zasledili še nekatere, žal prevladujoče, ki izrazito kažejo na značaj demagoškega varanja, pokroviteljsko držo in brezbržnost. Jože Tanko (SDS) je denimo izjavil: »Ni šlo za izbris, ampak za prenos iz ene evidence v drugo. V to evidenco so se prenesli tisti, ki benevolentne ponudbe Slovenije po državljanstvu prostovoljno niso sprejeli in so želeli ohraniti povezavo z bivšo državo.«⁷ Poslanec spregleda, da prenos iz ene evidence pač predvideva izbris iz prve. Tako značilen opis dobrohotnosti in benevolence slovenskih oblasti je zdaj ponovljen v obliki argumenta *ad misericordiam* (iz usmiljenja), ki ničesar ne spremeni: tudi če bi oblast ravnala dobrohotno, to še ne pomeni, da ni naredila napake z izbrisom oziroma ga izpeljala načrtno. Trditev »ravnali smo benevolentno, zato nismo mogli ravnati protizakonito«, je pač zmeta nerelevance.⁸ Med domnevno dobrohotno ponudbo, tudi če bi že sprejeli takšen opis, in poznejšim administrativnim izbrisom s hudimi posledicami za življenje ljudi in kršitve njihovih državljanskih in ustavnih pravic pač ni inferenčne povezave.

Jakob Presečnik (SLS) je za isti časopis povedal: »Gre za načelno vprašanje, ali so verjeli v samostojno Slovenijo ali ne. Izbris je nesodelovanje ljudi z novo nastalo situacijo v Sloveniji,

⁹ Prav tam.

¹⁰ Prav tam.

¹¹ Dedič, Jalušič in Zorn, 2003: 15.

¹² Primerjaj Mekina, Borut: *Mehko etnično čiščenje v Sloveniji*, Večer, 26. 9. 2002.

mnogi niso verjeli, da bo Slovenija resnično postala samostojna.»⁹ Argument je znova *ignoratio elenchi* (zavrnitev iz nevednosti), nerelevance torej: do izbrisa je prišlo na podlagi nezakonitega izbrisa iz registra stalnega prebivališča, ker posamezniki niso pravočasno aplicirali za vpis vanj, ne na podlagi »verjetja« v samostojno Slovenijo. Če bi bil narejen na podlagi »verjetja«, bi to

bilo nepojmljivo priznanje administrativne segregacije in genocida. Presečnikova izjava je torej nezaslišana v tem smislu, da pove preveč in aludira na hoteno in premišljeno na nacionalizem naslonjeno diferenciacijo, ki jo avtor očitno podpira. Ta pravi: če želiš biti naš državljan, moraš v vsakem trenutku verjeti v našo državo.

Sašo Peče (SNS) je izjavil: »Govorimo lahko le o samoizbrisu dela spomina posameznikom. V dobi osamosvajanja niso hoteli imeti urejenega statusa. Ti hočejo izbrisati družbeni spomin in si pridobiti pravico, ki so se ji odrekli v preteklosti.«¹⁰ Avtorjeva trditev je na ravni argumenta *ad hominem*: tistim, o katerih govori, podtakne želje in prepričanja, ki da so pripeljali do izbrisa, na način, da črni izbrisane (doživeli so samoizbris spomina) in jim pripisuje namero spreminjanja zgodovine (brišejo družbeni spomin). Pri tem se očitno poigrava z glagolom »biti izbrisan«, toda ne preveč konsistentno: če nekdo sebi iz spomina izbriše neki X, potem si ta glede X pač ne more prizadevati za izbris spomina pri nekom drugem, saj s tem priznava, da ni doseženo prvo navedeno stanje.

Žal nobena argumentacijska analiza ne more pojasniti tega, zakaj in pod kakšnimi pogoji lahko diskurz, v katerem prevladujejo logične zmote in prevare, postane politično dominanten in prevladujoč, ne da bi politika ali državljani opazili razliko. Ker se problem izbrisanih razteza čez obdobje različnih oblastniških garnitur, levih in desnih političnih opcij, spoznanje o poseganju po sredstvih argumentacijskega varanja velja za vse. Dobra razlaga bi morala izhajati iz bolj korenitih in ne parlamentarno političnih razlag. Ko Vlasta Jalušič spregovori o »organizirani nedolžnosti« Slovencev v luči zmagovitih politik izključevanja, nekakšni sistemski slepi pegi našega ravnanja, implicitno poda mogoč odgovor. Avtorecepcija, po kateri »zaradi svoje majhnosti in zatiranosti v preteklosti ta narod in njegova država nikakor ne moreta nikomur storiti nič žalega«, je morda ključ za razlago.¹¹ Le tista politična skupnost, ki o sebi misli, da je nezmotljiva in ne dela napak, lahko zares pri sebi sistematizirano dela napake. V tem primeru tudi argumentacijske in logične. Le tisto okolje, ki se ima za ultimativno nedolžno, ne želi ali noče prepoznati abotnosti in praznosti diskreditacij, ki temeljijo na blatenju sogovorca ali tistega, o katerem teče razprava, prenašanju predmeta teme na neko drugo, nerelevantnih podatkih in sklicevanju na čustva. In le skozi dožemanje sebe kot vselej nedolžne je lahko brezčutna, brezvestna in nemoralna, brez čuta za pravni red. Skratka: nerešen primer izbrisanih dokazuje, kako zelo nedemokratska in nepravna država smo, dokazuje pa nam tudi, da se požvižgamo na načela pretehtane in z argumenti utemeljene razprave.

Onstran teze o »organizirani argumentacijski slepoti« pa bi lahko razvili še eno, ki bi dokazovala, da je slepa narava ravnanja premišljeno delo vpletenih in da ni tako zelo slepa. Nekateri dokumenti namreč kažejo, da poslanci leta 1991 zavestno niso želeli urediti stanja, ki je pozneje pripeljalo do izbrisa nekaj deset tisoč prebivalcev iz registra stalnih prebivališč in tako do ene največjih kršitev človekovih pravic v Sloveniji.¹² Seveda se je večina političnih akterjev medtem spremenila, vendar njihovim naslednikom verjetno solidarnost nalaga nekaj sprenevedanja. Težko je presoditi, v kolikšni meri ta vpliva na njihovo javno argumentacijo, na zavzemanje političnih stališč pa je učinkovala skoraj zanesljivo.

Za slabo argumentacijo je mogoče podati še eno, psihološko razlago, kajti za obravnavo izbrisanih večinoma stoji iracionalizem ksenofobije, ki največkrat v čisti obliki prihaja iz desnih in konservativnih strank (SDS, NSi, SLS) in samozvanih civilnodružbenih pobud kot njihovih satelitov. Tisti iz nacionalističnih predsodkov (SNS) ali ti, ki jih zagovarja slovenska Cerkev, so bolj instrumentalne in načelne narave. Obramba pred levimi očitki o predsodkih in zlorabah s strani desnih političnih veljakov zato ponavadi vsebuje freudovski *Verneinung*: »Ni res, da smo proti, da smo ksenofobni, da kratimo človekove pravice ...«. Večkrat je groteskno očitek kar vrnjen, je torej nekredibilen in za lase privlečen protiočitek: »V resnici je ksenofobna levica, namreč do slovenstva, je nestrpna do osamosvojitve« (Janez Janša), ali celo v primeru Cerkve: »Levica podpira džamijo iz antikatoliške motivacije« (dr. Ivan Štuhec). Argumentacije tipa »ksenofobni nismo mi, temveč vi«, »vam sploh ne gre za človekove pravice, vam gre za kupovanje volilcev« (Janša), pričajo o tem, da velja v politični konstelaciji, ko je analiza argumentov resno mazohistično početje, že takšne obrambne reakcije razumeti kot simptomalne in s tem razodevajoče svoje pravo netolerantno bistvo.¹³ Ne glede na svoj politični ali psihološki motiv pri akterjih pa slaba argumentacija ni opravičljiva. In kar je še hujše: čedalje bolj intenzivno velja za splošen javni diskurz in postaja zmagovita v vseh porah družbenega življenja, ne le v sferi političnega.

Literatura

- DEDIČ, J., JALUŠIČ, V., ZORN J. (2003): *Izbrisani: organizirana nedolžnost in politike izključevanja*. Ljubljana, Mirovni inštitut.
- HANSEN, H. V., PINTO, R. C. (ur.) (1986): *Fallacies: Classical and Contemporary Readings*. University Park, Pennsylvania State University Press.
- ŠUSTER, D. (1988): *Moč argumenta*. Maribor, Pedagoška fakulteta.
- URŠIČ, M., MARKIČ, O. (1997): *Osnove logike*. Ljubljana, Filozofska fakulteta.
- WALTON, D. (1987): *Informal Fallacies*. Amsterdam, John Benjamin's Publishing Company.